

Reč urednika Antropološki pogledi na kovid-19

Ovaj tematski broj časopisa *Etnoantropološki problemi* proistekao je iz panela pod naslovom „Antropološki pogledi na pandemiju koviida: Uticaj na društvo, kulturu, javne politike i upravljanje, i pouke za budućnost“, koji je održan u okviru Kongresa Međunarodne unije antropoloških i etnoloških nauka 2021. godine u Meksiku (IUAES 2021 Yucatan Congress).

Kongres na temu „Nasleđa, globalne povezanosti u mogućem svetu“ održan je onlajn od 9. do 13. novembra 2021. godine. Organizovali su ga zajedno Međunarodna unija antropoloških i etnoloških nauka (IUAES) i Svetska antropološka unija (WAU), a domaćin je bio Nacionalni autonomni univerzitet Meksika (UNAM). Na Kongresu je učestvovalo 993 antropologa iz 69 zemalja sa svih kontinenata (pri čemu su Meksiko, Brazil, SAD, Indija i Argentina bile najbrojnije predstavljene zemlje). Održano je 97 tematskih panela sa 798 radova, 18 okruglih stolova, kao i 21 projekcija filma i 19 predstavljanja knjiga.

Panel 45, na kom je zasnovan ovaj tematski broj, nosio je naziv „Antropološki pogledi na pandemiju koviida: Uticaj na društvo, kulturu, javne politike i upravljanje, i pouke za budućnost“, a njegovi suorganizatori bili su Tomas Rojter, Sumendra M. Patnaik, Fadv El Gindi, Vesna Vučinić Nešković i Karmen Rial. Panel su predložili Svetska antropološka unija (WAU), Komisija za antropologiju, javnu politiku i razvojnu praksu Međunarodne unije antropoloških i etnoloških nauka (IUAES) i Radna grupa za globalne kulturne politike Svetskog saveta antropoloških asocijacija (WCAA).

Epidemija koviida-19 je bila visoko destabilizujuća globalna kriza koja je zahvatila gotovo sve aspekte ljudskog postojanja i promenila mnoge političke pretpostavke sagledane kroz transnacionalnu perspektivu. Antropolozi su iz prve ruke pratili ove uticaje širom sveta, dok su izveštaji glavnih medija bili fokusirani uglavnom na širenje bolesti, mere javnog zdravlja i uticaj na ekonomski život u zapadnim zemljama. Ostale dimenzije pandemije, poput pojave novih oblika društvenosti i nejednakosti, društvene dezartikulacije, promenjene uloge porodice i srodstva i transformisanih kućnih i poslovnih prostora posredovanih tehnologijom, posebno u zemljama u razvoju, su uglavnom bile zanemarene. Panel se kritički osvrnuo na iskustva ljudi sa različitih lokacija i antropoloških perspektiva kako bi izvukao pouke za buduće krize. Učesnici su ispitivali uticaje pandemije i strukturne nepravde koje je ona razotkrila. Sagledavali su načine na koje je pandemija transformisala život porodice, lokalne zajednice, kao i društveni i kulturni život onih koji su bili pogođeni, kao i njihove percepcije

krize održivosti, klimatskih promena, bezbednosti hrane, obrazovanja, politike i javnih politika. Ove analize su imale za cilj da informišu uravnoteženije politike i javnu debatu o tome kako se suočiti sa ovom i drugim potencijalnim krizama, donoseći antropološke uvide u izazove sa kojima će se čovečanstvo suočiti u budućnosti.

Panel je sadržao jedanaest radova koje su 11. novembra u tri sesije predstavili autori iz Australije, Brazila, Kanade, Indije, Meksika, Španije i SAD-a. Prva sesija je uključivala četiri rada. Tomas Rojter (Univerzitet u Melburnu) je razmatrao socijalnu i ekološku pravdu kao najefikasnije sredstvo za smanjivanje posledica prirodnih katastrofa. Gordon Matjus (Kineski univerzitet u Hong Kongu) je istražio zašto se u Istočnoj Aziji češće nose maske za lice, a u Zapadnoj manje, pri tom nadilazeći argumente poput stepena izloženosti skorašnjim epidemijama i označavanjem društva kao više „kolektivističkog“ ili „individualističkog“. Nilika Mehrotra (Džavaharlal Nehru univerzitet) je ispitala ulogu države u odgovaranju na potrebe za bezbednošću hrane osoba sa invaliditetom, tvrdeći da je kovid-19 pogoršao socio-ekonomsku i zdravstvenu neravnopravnost u indijskim sistemima ishrane. Rejčel S. Matju (Indijsko antropološko društvo) je otkrila kako je u indijskoj dijaspori u Dubaiju nastala nova socijalna matrica u domaćinstvu, porodičnim i društvenim odnosima, obrazovnom sistemu i vladinim politikama koje se odnose na putovanja i ostanak ekspatrijata, kao i na njihovu sposobnost za rad.

Druga sesija je počela prezentacijom Aribam Bijajasundari Devi (Harisingh Gour Višvividjalaja) o društvenoj stigmati i diskriminaciji vezanoj za kovid-19 u Indiji, sa fokusom na to kako su bile pogođene rasne i religijske manjine, zdravstveni radnici na prvoj liniji i inficirane osobe. Sumendra M. Patnaik (Univerzitet u Delhiju) je istražio strategije upravljanja tokom pandemije u državi Odiši, analizirajući njen odgovor na programe indijske centralne vlade. Kristina Larea Kilinger (Univerzitet u Barseloni) je istražila prakse snabdevanja hranom starih osoba u autonomnim zajednicama Katalonije, Valencije i Andaluzije, ispitujući njihove navike kupovine i skladištenja hrane, obrasce kupovine i podršku koju dobijaju od porodice, neformalnih mreža i institucija. Karmen Rial (Federalni univerzitet Santa Katarina) je usmerila svoju pažnju na korišćenje pandemije kao oružja biopolitičke moći i njenu ulogu u održavanju nejednakosti u Brazilu. Istakla je ugroženost marginalizovanih grupa, kao što su amazonski Indijanci, stanovnici siromašnih četvrti i crna kućna posluga koje su zarazili njihovi poslodavci iz gornjeg društvenog sloja.

U trećoj sesiji, Susana Barns (Univerzitet Saskačevan) predstavila je svoj rad kojim istražuje verovanja i stavove prema zaraznim bolestima u Istočnom Timoru. Ona je tvrdila da je razumevanje kulturne dimenzije zaraznih bolesti ključno za razvoj efikasnih javnih zdravstvenih politika u takvim kritičnim situacijama. Fadva El Gindi (Univerzitet Kalifornije, Los Anđeles) raspravljala je o uticaju pandemije kovida-19 na procese globalizacije, naglašavajući značaj jav-

nog zdravlja, ljudskog blagostanja, promena političke moći, ekoloških izazova, obrazovnih briga i povratka fokusa na nauku. Na kraju, Lurdes Arispe (Nacionalni autonomni univerzitet Meksika) predstavila je početne reakcije članova različitih društvenih grupa u Tepoctlanu, Meksiko, i analizirala nesigurnosti, izazove i potrebe za reformama politika povezanih sa epidemijom.

Originalnost prezentacija i žive diskusije na panelu nadahnule su zajedničko objavljivanje radova. Ko –urednici ovog tematskog broja uputili su poziv svim učesnicima panela da doprinesu ovom kolektivnom poduhvatu, koji je podržan od strane urednika časopisa *Etnoantropološki problemi*.

Ovaj tematski broj sadrži šest studija prezentovanih na pomenutom panelu. Od preostalih pet, neke su već objavljene na drugom mestu, ili njihovi autori nisu imali vremena da ih doteraju za potrebe ove publikacije. Ovde objavljeni tekstovi predstavljaju dopunjene verzije originalnih prezentacija sa panela, u koje su uključeni odgovori na sugestije recenzenata i urednika ovog tematskog broja.

Prvi tekst kontekstualizuje pandemiju u širokim antropološkim okvirima nejednakosti, ističući njene moralne i bezbednosne posledice. Sledeće četiri etnografske studije daju kritičku analizu značaja kulturnih dimenzija u javnim zdravstvenim politikama i uticaj pandemije na konkretna društva. Poslednji tekst bavi se preispitivanjem uticaja pandemije na globalizaciju, naglašavajući odlučujuću ulogu nauke u efikasnom upravljanju takvim krizama.

U svom tekstu *Zašto je socijalna pravda najefikasniji način ublažavanja posledica katastrofa: Pouke pandemije*, Tomas Rojter nudi analizu koja se zasniva na hipotezi da stepen uticaja krize uglavnom zavisi od dva faktora, odnosno nivoa ekonomske nejednakosti i stepena ekološke degradacije u društvu, i smatra da se ova dva faktora međusobno ojačavaju. On tvrdi da je najbolji način da se smanje posledice buduće krize i njihov uticaj na bezbednost hrane u mnogim delovima sveta, promena politika koje se bave nejednakošću i politika koje podržavaju male poljoprivrednike i njihove ruralne zajednice, koje su igrale glavnu ulogu u zbrinjavanju siromašnih tokom lokdauna.

Kroskulturalno istraživanje nošenja maski tokom pandemije kovida-19: Poređenje Kine, Japana i SAD je studija Gordona Matjusa koja ispituje ponašanje vezano za nošenje maski u ove tri zemlje. Na osnovu etnografskih intervjua, učesničkog posmatranja i analize masovnih medija, autor zaključuje da dok društveni pritisak pokreće nošenje maski u Japanu, u Kini je dominantan državni pritisak. Zbog odsustva društvenog pritiska izvan sopstvene podgrupe i sporne prirode državnog pritiska, u SAD-u je nošenje maske postalo politički zasnovani individualni izbor. Matjus ističe značaj antropološke analize u razumevanju savremenih društvenih fenomena i način na koji ona dopunjava uvide iz drugih disciplina, poput socijalne psihologije.

U tekstu *Učiti iz rituala: Mere zdravstvene zaštite protiv kovida-19 i poruke upućene javnosti u Istočnom Timoru*, Susana Barns tvrdi da je razumevanje kulturnih dimenzija zaraznih bolesti ključno za kreiranje javnih zdravstvenih politi-

ka za ovakve krize. Rituali usmereni ka kovidu-19 pokazuju specifično lokalno razumevanje prirode infekcije, zagađenja, bolesti, uzročnih modela i strahova povezanih sa infekcijom. Nivo učešća u kovid-19 ritualima onlajn i podrška ovim inicijativama u društvenim medijima sugerišu da zdravstvene vlasti treba da se uključe u dvosmerni dijalog sa lokalnim zajednicama da bi se uzela u obzir verovanja i postojeće strategije prevencije koje mogu da pomognu i podržavaju javne zdravstvene ciljeve i mere.

Lurdes Arizpe u svom tekstu *Percepcije uticaja kovida-19 u Tepoctlanu, Meksiko: Fokusrana etnografska studija* ispituje kako je pandemija uticala na ovu ikoničnu ruralnu zajednicu u Meksiku. Na osnovu podataka prikupljenih iz ankete sprovedene 2020. godine, kao i naknadnih intervjua i učesničke opservacije, studija otkriva uticaj pandemije na percepcije stanovnika o njihovom životu, budućim perspektivama i mogućnostima za zapošljavanje. Arizpe takođe pokazuje kako su žene igrale ključnu ulogu u zatvaranju grada za posetioce izvan zajednice, i kako je grad kasnije ponovo otvoren kroz pregovore i zajedničke odluke. Studija ističe i dilemu sa kojom se suočavaju antropolozi u upravljanju rizikom od slučajnog pružanja informacija moćnim i nelegalnim grupama koje su odmah nakon pandemije iskoristile priliku za investiranje u turizam.

U tekstu Sumendre M. Patnaika *Upravljanje katastrofom izazvanom kovidom-19: Analiza javne politike u Odiši na istočnoj obali Indije*, kritički se proučava upravljanje pandemijom, s fokusom na politiku i upravljačke prakse koje je primenila vlada Odiše. Koristeći etnografski pristup autor ispituje kako su politike sprovedene na terenu, uprkos velikoj raznolikosti stanovništva u pogledu rase, jezika, etničke pripadnosti, klase, kaste i kulture, koja predstavlja značajan izazov za tvorce politika i administratore. Patnaik tvrdi da politike vlade odražavaju takav oblik afirmativne biopolitike u kome se moć koristi kako bi se usmerio ljudski život i osigurala bezbedna budućnost građana.

U svom tekstu *Svet izvrnut naopačke: Pandemija redefiniše globalizaciju*, Fadva El Gindi istražuje uticaj kovida-19 na društvo, kulturu i poslovanje u celom svetu. Članak razmatra razorne posledice pandemije na ljudski život i globalno tržište. Naglašavajući lekcije naučene iz krize, El Gindi tvrdi da je pandemija pokazala kako kognitivni kapacitet koji je jedinstven za ljude može da se suprotstavi prenosivosti svojstvenoj prirodi pomoću fleksibilnosti svojstvenoj kulturi. Autorka skreće pažnju na povećanu usmerenost ka nauci koja je nastala kao rezultat pandemije, što je dovelo do ponovnog usaglašavanja parametara i odstupanja od nejasnih pojmova poput ljudske bezbednosti, globalnog upravljanja i multilateralizma.

U zaključku, ovo tematsko izdanje pruža niz perspektiva i uvida u mnogostruke uticaje pandemije kovida-19 na različita društva i kulture širom sveta. Ono ističe važnost uzimanja u obzir društvenih, kulturnih, ekonomskih i političkih faktora u razumevanju upravljanja katastrofama i pruža dragocenu komparativnu perspektivu o tome kako su se različite zajednice i vlade nosile sa pandemi-

jom. Tekstovi takođe ističu značaj interdisciplinarnih pristupa koji integrišu uvide iz antropologije, socijalne psihologije i analize javnih politika u formulisanju efikasnih strategija za upravljanje katastrofama. Posebno se naglašava potreba za politikama koje se bave ekonomskom nejednakošću, kulturnim stavovima i lokalnim učešćem zajednice u upravljanju katastrofama. Sveukupno, ove studije sugerišu da upravljanje katastrofama zahteva holistički i nijansirani pristup koji uzima u obzir različite potrebe i perspektive različitih zajednica i pojedinaca, te da je saradnja između disciplina i kultura ključna za izgradnju efikasnih i otpornih sistema odgovora na katastrofe. Pandemija je bila poziv na buđenje za svet, a ove studije nude vredne pouke o tome kako nakon ove krize možemo da gradimo budućnost koja je pravednija, ravnopravnija i održivija.

Kao urednici ovog tematskog izdanja, izražavamo zahvalnost svim učesnicima panela „Antropološki pogledi na pandemiju kovida: Uticaji na društvo, kulturu, javne politike i upravljanje, i pouke za budućnost“, koji je održan u okviru Kongresa Međunarodne unije antropoloških i etnoloških nauka 2021. godine u Meksiku. Posebnu zahvalnost izražavamo autorima koji su poslali svoje tekstove za objavljivanje, ulažući značajan napor u njihovo pisanje. Saradnja sa njima tokom procesa podnošenja, recenziranja i revizije radova bila je besprekorna i plodonosna.

Takođe zahvaljujemo glavnoj urednici časopisa *Etnoantropološki problemi*, Dragani Antonijević, i ko-uredniku Ivanu Kovačeviću, što su nas pozvali da doprinesemo časopisu sa tematskim izdanjem, verujući u pozitivne rezultate ovog projekta. Njihova podrška i usmeravanje bili su ključni u ostvarenju ovog temata.

Gosti urednici

Vesna Vučinić Nešković (Univerzitet u Beogradu),
predsednica Radne grupe za globalne kulturne politike
Svetskog saveta antropoloških asocijacija (WCAA), i
bivša predsednica istog Saveta.

Tomas Rojter (Univerzitet u Melburnu),
zamenik predsednika Komisije za antropologiju,
javne politike i razvojnu praksu pri IUAES,
bivši predsednik Svetskog saveta antropoloških asocijacija,
i bivši stariji potpredsednik IUAES-a.

Sumendra Mohan Patnaik (Univerzitet u Delhiju),
predsednik Komisije za antropologiju,
javne politike i razvojnu praksu pri IUAES, i
potpredsednik (po službenoj dužnosti) IUAES-a.

U Beogradu, 23. mart 2023.

